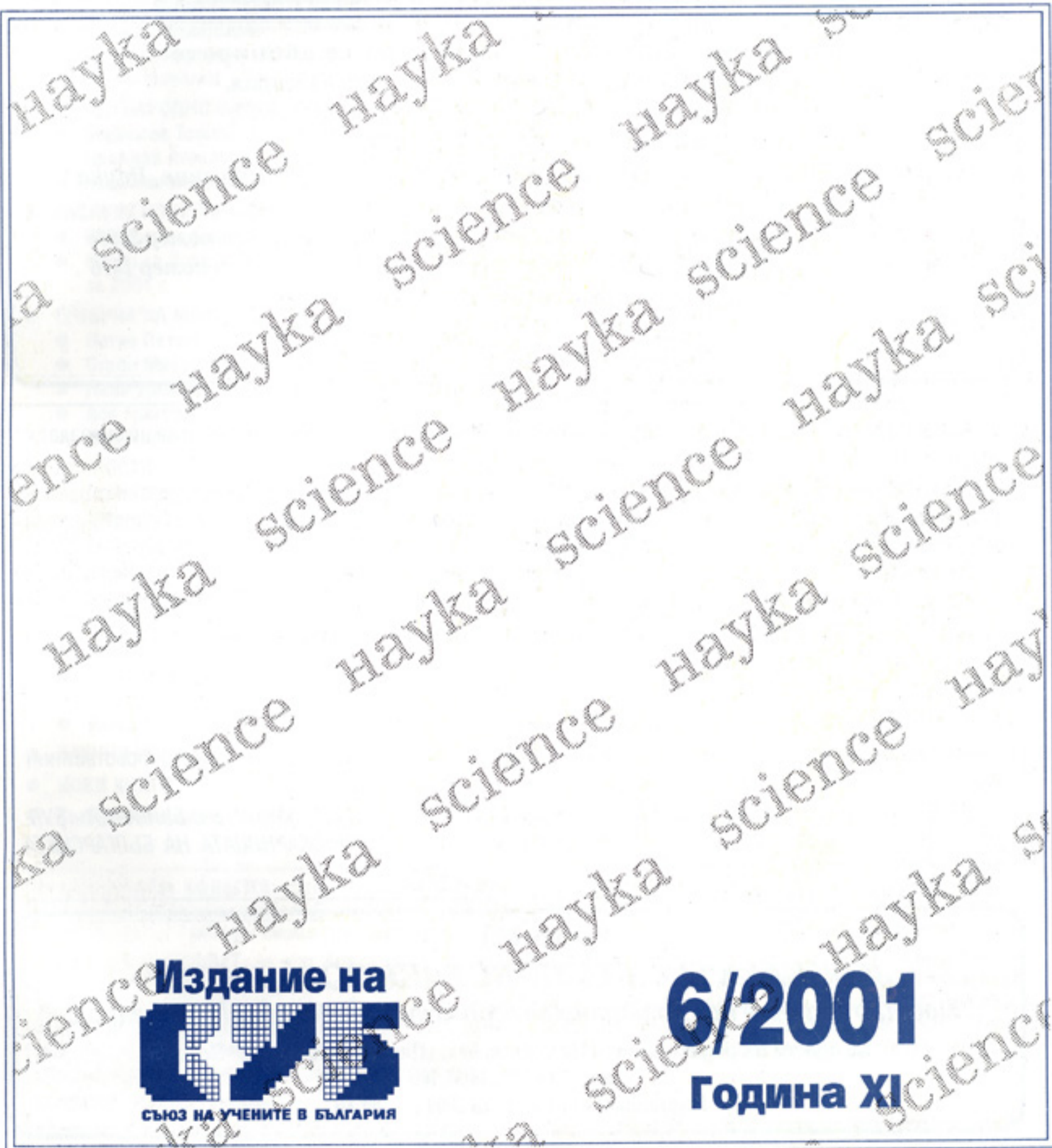

НАУКА

Издание на

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ

6/2001
Година XI

Адрес на редакцията:
София 1505, бул. "Мадрид" №39
тел: 943 30 22; каса 943 19 86;
факс: 944 15 90
e-mail: science@bitex.com
гласова поща: 984040/4738
ISSN 0861 3362

НАУКА

6 / 2001

СЪДЪРЖАНИЕ

● ОСМИ КОНГРЕС НА СУБ	
● Приветствие от Президента на Република България	3
● Приветствие от Министър-председателя на Република България	4
● Дамян Дамянов - Отчет за дейността на СУБ през периода октомври 1998-октомври 2001 г. (експозе)	5
● Декларация за кариерата на младите в науката	11
● Декларация относно решаването на икономическите проблеми пред науката и висшето образование	11
● Декларация във връзка с пенсионирането на учените в България	12
● Конкурс на СУБ за високи научни постижения през 2001 г. (наградени млади учени - съюзни членове)	12
● УПРАВЛЕНСКА ПРОГРАМА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ. ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА	14
● НАУКА И ОБЩЕСТВО	
● Албена Вуцова - Науката в България - състояние и перспективи	21
● Атанас Механджиев - Екологично и устойчиво земеделие	27
● Лъчезар Аврамов - Концепция „Лазер и здраве“	30
● Нягол Манолов - Глобалната криза и гражданската идея	39
● МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО	
● Борислав Тошев - ТЕМПУС в България	44
● Николай Атанасов - Асоциация на философите в Източна Европа. София - философска столица на Балканите	47
● ЗАСЛУЖЕНО ПРИЗНАНИЕ	
● Валери Стефанов - Светът на Радичков	49
● Слово на Йордан Радичков при връчването на Голямата награда за литература на СУ „Св. Кл. Охридски“ за 2001 г.	50
● ТРИБУНА НА МЛАДИТЕ	
● Петко Петков - За ползата от историята днес	51
● Стоян Михайлов - Из историята на електротехниката и електрониката	54
● Нели Димитрова - Една година Ученически институт по математика и информатика	59
● Ася Григорова - Стипендиите „Мария Кюри“ в Австрия за млади учени от Централна и Източна Европа	62
● Академичен колегиум на младия медик	63
● ЛИЧНОСТИ	
● Стоян Пинтев - Васил Друмев. 160 години от рождението и 100 години от смъртта му	64
● Иванка Янкова - Васил Пундев - лична и творческа съдба	66
● Таня Тодорова - Христо Г. Данов - живот в служба на книгата	70
● ГОДИШНИНИ	
● Виолета Мирчева - Проф. Васил Лалев Метев на 70 години	74
● Найден Найденов - Сто години организация на българските химици	74
● IN MEMORIAM	
● Александър Александров - Основателят на секция „Лесотехнически науки“ - проф. д-р Д. Велчев (19.X.1921 - 2.XII.2001)	76
● Ангел Гълъбов, Миляна Чучкова - Ст.н.с. д-р Славчо Нейчев (1919-2001)	77
● НАУЧНИ ИЗЯВИ В СУБ	78
● НОВИ КНИГИ	79
● Съдържание на сп. „Наука“, XI годишнина, бр. 1-6, 2001 г.	83

Броят е предаден за печат на 19.10.2001

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: ст.н.с. / ст. д-р Найден Мончев (гл. редактор), чл.-кор. Александър Александров, проф. д-р Михаил Виденов, ст.н.с. д-р Боян Димитров, ст.н.с. / ст. д-р Борис Йовчев, д-р Людмила Маринова, ст.н.с. д-р Виолета Мирчева, ст.н.с. / ст. д-р Емилия Пернишка, проф. д-р Димитър Пушкарров, Пенка Лазарова (отг. секретар)

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ: чл.-кор. Александър Александров, ст.н.с. / ст. д-р Петър Василев, проф. д-р Людмил Вацкичев, доц. д-р Ирина Велчева, проф. д-р Михаил Виденов, ст.н.с. д-р Боян Димитров, доц. д-р Мариана Захариева, ст.н.с. / ст. д-р Борис Йовчев, чл.-кор. Емануил Каранов, проф. д-р Курти Куртев, д-р Людмила Маринова, проф. Васил Метев, проф. Георги Минчев, ст.н.с. д-р Виолета Мирчева, ст.н.с. / ст. д-р Найден Мончев, ст.н.с. / ст. д-р Георги Николов, ст.н.с. / ст. д-р Илия Пашев, ст.н.с. / ст. д-р Емилия Пернишка, проф. д-р Димитър Пушкарров, ст.н.с. д-р Тони Тонев, ст.н.с. д-р Стефан Хаджитодоров, ст.н.с. д-р Пламен Цветков

КОРЕКТОР: Виолета Андreeва

КОМПЮТЪРНО ОФОРМЛЕНИЕ: Светослав Димов

ПЕЧАТНИЦА НА СЪЮЗА НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ

и Ботев. Новото при В. Пундев е, че това деление продължава и в периода на Освобождението, като се преосмислят тези две понятия. Според него революционери са тези автори, чието творчество демонстрира борчески дух, стремеж да бъде изменен светът чрез силата на художественото слово, желание да бъде обновена и самата литература, както и естетическите хоризонти на българина. Ранната смърт на В. Пундев не му позволява да доразвие тази своя идея и да я обвърже с възгледа, че историята на литературата всъщност изследва еволюцията не толкова на обществените идеи в литературата, колкото на естетическите идеи и форми (или на типа творческа личност, както е в разглежданата статия на В. Пундев).

Не всички литературно-исторически студии на В. Пундев изхождат от тази теоретична база. В повечето от тях той е един ревностен събирач на литературни и исторически факти. Изследовател, който умело извлича от несигурните сведения или легенди, градиво за нашето знание. Характерен е стремежът му да се насочва към автори, които са слабо познати в литературната ни история. Такава е студията му "Константин Огнянович", отпечатана чак през 1936 г. в сборника на БАН, кн. XXXVI-3, такива са "Боян магестникът", 1923 г.; "Неофит Хилендарски", 1929 г.; "Григор Пърличев", 1929 г.; "Стоян Михайловски", 1929 г.; "Гръцко-български литературни сравнения", 1929 г.; "Рибният буквар", 1942 г.

Някои от литературно-историческите творби на В. Пундев имат характер на своеобразна антология, която представя събран и систематизиран литературния материал. Такива са "Първи стихотворци", 1925 г. (включва 64 стихотворения от двадесет и двама възрожденски автори); "Добри Чинтулов", 1922 г. (съдържа двадесет и едно стихотворения на поета); "Периодичният печат преди Освобождението" (Част I. Списания, 1927 г.; Част II. Вестници, 1930 г.). Вероятно това са подготвителни работи за изследователски студии, които Пундев не успява да осъществи. Те съдържат разширен предговор, който представя историческите обстоятелства, биографична част, условия за литературно творчество, общи идейни насоки и др. Приносно значение има художественият материал – голяма част от стихотворенията са издирени от самия Пундев, на други е уточнен текстът, езикът, обемът и т. н. Всеки съвременен изследовател може смело да се довери на представените от Пундев текстове, а често пъти и на предложените от него тълкования.

Талантът на литературния историк се разгръща, след като десетки години натрупва опит и наблюдения, опознава миналото и осмисля неговата диалогичност с настоящето. През краткия си изследователски път В. Пундев дава новаторска насока на българската литературно-историческа наука и допринася за нейното съзвучие с търсенията на европейската културна мисъл.

ХР. Г. ДАНОВ – ЖИВОТ В СЛУЖБА НА КНИГАТА

Университетската библиотека при СУ "Св. Климент Охридски" в рамките на Климентовите дни в Софийския университет отбеляза 90 години от смъртта на големия български книгоиздател и възрожденец Хр. Г. Данов.

При подготовката на това изложбено събитие задълбочено се запознахме с живота и разностранната дейност на Хр. Г. Данов. Дълбоко респектирани, търсехме да постигнем атмосферата и внушението за изключителното му книжовно, обществено и народополезно дело.

Хр. Г. Данов е роден в гр. Клисурса през 1828 г.

Таня Тодорова

Нач. отдел „Координация и връзки с обществеността“, Университетска библиотека

Баща му абаджия, умира от чума в Мала Азия и той, още юноша, става опора на своята майка при отглеждането на по-малкия си брат.

Ученическите години на Данов се отличават с непреклонния му стремеж, въпреки трудностите в условията на турското робство, да получи възможно най-добро за времето си образование. В местното килийно училище (1835 г.), в класното училище в Панагюрище (1841-1842 г. и през 1847 г.) и в Копривщица (1848-1849 г.) Данов събира знания и опознава съществуващите програми и методики на обучение, практикувани в тогавашните български килийни и класни училища. В търсене на нов и модерен подход на преподаване, става

ученик на видните възрожденски учители и дейци Сава Радулов и Найден Геров. В Панагюрище при С. Радулов той за пръв път вижда печатна светска книга и се запознава с някои от съчиненията на В. Априлов и Ю. И. Венелин, а от току-що завърналия се от Русия Н. Геров жадно попива ново знание и култура и с увлечение чете руски книги от неговата библиотека.

През 1849 г. Хр. Г. Данов поема учителското поприще. Помощник учител в Пловдив (1849 г.), учител в Стрелча (1850-51 г.), в Перушица (1851-53 г.), в Пловдив (1853-56 г.) и в Клисуре (1856-57 г.), в продължение на девет години, той образува и с пристрастие работи за духовното и културното издигане на своя народ, за неговото национално самоосъзнаване. В Перушица въвежда взаимоучителния метод в обучението, привлича и възрастните хора, стреми се да ги ограмотява.

Завръщайки се през 1856 г. като учител в родната Клисуре, Хр. Г. Данов се чувства особено отговорен и влага цялата си енергия за пробуждането на своя роден град. Основава първото класно училище и първото читалище в Клисуре. Данов на практика осъществява онова, за което с родолюбив плам пише в статията си "Що трябва да правим за народното ни подобряване?" в Летоструй, 1871 г.: "...просвещението на един народ зависи от броя и от добрата наредба на неговите училища", а "...на читалищата засега задатъкът е тоя: с помощта на науката да се затичат да утвърждават и унапредяват българската народност ... да бъдат умната и нравствена сваят у народа."

Нагрупаните наблюдения и опит от учителските години довеждат Данов до разбирането, че модерно българско образование и просвета са немислими без издаване и разпространяване на български книги и учебници.

В Белград през 1856 г. с малкото си средства, спестени с много лишения, Хр. Данов издава "Старопланинче: Календаръ за 1856 г.". Следващата година бележи началото на голямото дело на неговия живот - книгоиздателската и книгоразпространителската му дейност. В съдружие с Й. Трувчев и Н. Бояджийски, Хр. Г. Данов основава в Пловдив "Дружествена книгоезница". Дейността им бързо се разраства. През 1862 г. съдружниците, вече във фирма "Хр. Данов и сие", си разпределят работата: Й. Груев съставя и подготвя книгите, Данов ги отпечатва и разнося, а Трувчев поддържа книжарницата на Узунчаршия в Пловдив.

Доскорошни учители, Хр. Данов и Й. Груев прегръщат като основно призвание подготовянето на учебници и помагала за нуждите на българските училища. Данов преиздава взаимоучителните таблици на Неофит Рилски, като ги опростява.

Отпечатва и "Табличен буквар", който значително улеснява преподаването. Издава съставени или преведени от него учебници по всички основни предмети: аритметика, география, история, физика, анатомия, граматика, философия, логика, черковна история и много др. Данов творчески редактира, дописва и нагажда според нуждите и възможностите на българските учители и ученици, подготвяните от него издания. Налага високи критерии за достъпност, точност и яснота на стила, за естетично оформление и изобразителност на учебниците и учебните пособия. Многократното преиздаване на Дановите книги, е безспорно доказателство за тяхната роля в просветния живот на съвременниците му. М. Стоянов обобщава: "Дановите учебници са епоха в историята на нашата учебникарска книжнина".

В помощ на преподавателския и образователен процес по история и география, Данов издава и първите стенни географски карти за нуждите на българските училища. "Карта на България с прилежащите ней държави" (1893 г.) включва всички селища, в които живее българско население, от Белград до Солун и от Охрид до Цариград. Тя е ценен източник за изучаване историческата география на българския народ.

Корица на сп. „Летоструй“, 1871 г.

Издателят и книгоразпространител Хр. Г. Данов се изявява и като журналист и публицист. В изданията от него календар "Летоструй", в периода 1869-1876 г., публикува значителен брой статии, в които задълбочено анализира всички страни от живота на българския народ в условията на робството. Той не само точно посочва причините за нерадостното състояние, но и начертава ясна програма за духовното, нравствено, образователно и културно израстване на българите.

Статиите му са с разнообразна проблематика, с възпитателен и културно-просветен характер - за правилното отглеждане на малките деца; за възпитанието в семейството и училището, за тежкото положение на жената в България; срещу алкохолизма; за ролята на училищата и читалищата за образователното и културното развитие на нашия народ и др. В статията "Поп Пръван Живков за углед свещеник" Данов изповядва виждането си за идеалното българско селище, устроено с усилията и примера на културните дейци. Изтъкнатият възрожденец винаги е посочвал невежеството като основна причина не само за културната, но и за икономическата изостаналост. В статията "Що правят хората, а що правим ние?" той обобщава: *"Подобряването на народната ни съдба зависи само от нашето умствено развитие и обогатяване с различни познания – от просвещение!"*.

През целия си живот Данов активно участва в българското просветно дело. Неговата книжарница в Пловдив се превръща в "негласно министерство на българското просвещение". В нея се дискутират разнородни проблеми на учебното дело, препоръчват се учителски назначения в българските училища от Видин до Прилеп.

Изпреварил времето си, още през 1871 г., Данов поставя въпроса: *"...где е нашият университет, който да ни произвежда стръчно учените хора?"* и излага идеята си за *"...отваряне у нас на едно по-високо училище..."*.

Данов винаги съчетава писаното слово с конкретни действия за осъществяване на своите идеи. Той разработва проект за изграждане на масивна двуетажна сграда, в която да се помещават църква и училище. В 18 български селища по неговия план се построяват църкви-училища.

В културно-просветните си възгледи, Данов отделя особено важно място на българските читалища. На тяхното устройване, развитие и задачи посвещава редица статии, като смята, че трябва *"...у всяко училище да се отвори по едно читалище, снабдено с всички книги и вестници, готови на разположение всякому, кой когато има време и воля за прочитане."*

В своята просветна, културна и обществена дейност Хр. Г. Данов винаги изповядва

принципите за демократичност и общодостъпност на образованието и културата за всички слоеве от българското население. Той категорично се обявява за *"всестранно просвещение"*, което да *"проникне всъду, във всякой пол и възраст и във всички съсловия, дори и в колибата на многоотрудения тегловник и прост селянин, а не да бъде само за охолния гражданин."*

Талантлив публицист и журналист, Данов е радетел за издаването на български вестници - ежедневници, седмични и специализирани. Застъпва идеята за необходимостта от вестници *"по различни науки"* - училищен, книжовен, земеделчески, скотовъдски, търговски и др. От 1878 г. до 1885 г. той е издател на първия български следосвобожденски вестник "Марица". Въпреки че вестникът не носи печалба на издателството, Данов го поддържа с убедеността, че той е необходим, за да *"...защитава целокупния български народ, който чужденци немилостиво разкъсаха."*

В своята публицистика Данов често поставя актуални въпроси и аргументирано отговаря, адресирайки модерните си идеи към своите сънародници. "Защо не напредваме ние нравствено и вещественно?" – е заглавието на негова статия в "Летоструй", 1870 г. Следва пространно изложение и категоричната Данова констатация: *"...книгите и вестниците са най-големият двигател към напредък"*. В друга статия ще призове: *"...мили роде, но не губи време – отдай се на работа, хвани се о книга!"*

С писмените си изяви Данов внася своя принос в езиковото ни строителство, в процесите на устройване на новобългарския книжовен език. Богатство на изразни средства, образност и асоциативност на мисълта, прецизност на изказа - това са част от характеристиките на писателския му маниер. С особена любов и вдъхновение той пише за своя народ и отечество, което е с *"пространни плодоносни поля"*, с *"хубави райски долини"*, със *"сенокосни лъки и плодородни овошки"* и с *"накичени брегове с медоносни лозя"*.

Хр. Г. Данов всеотдайно работи за литературното развитие и разпространение на българската книга и печат и защитава интересите на българската просвета и култура в трудните условия на възрожденската епоха. Той поддържа разностранни контакти, оживена кореспонденция с български и чуждестранни дейци на културата като М. Дринов, К. Иречек и др. По време на престоя си в Прага, Виена и Белград се запознава с развитието на книжовното и музейното дело в тези страни. Българският книгоиздател черпи опит и идеи от богатите европейски традиции.

Предприемчив търговец и отличен ръководител на своята фирма, Хр. Данов е щедър спомоществовател за издаването на български

книги и списания. Застъпник на постиженията на чешкото образование, той финансира и подкрепя обучението на български младежи в земеделските и педагогическите училища в гр. Табор (Чехия), в гр. Крижевац (Хърватско), в Загреб и др.

Наред с книжовната си и просветна дейност, Хр. Г. Данов респектира и с размах на обществената си дейност, насочена към българското народностно осъзнаване. По време на учителстването си в Перушица, той активно работи за подобряване дейността на местното селско съдилище, вдъхва самочувствие и кураж на перушенци да се опълчат срещу турския произвол, учи селяните да строят къщи и училища.

След Освобождението Хр. Г. Данов става кмет на Пловдив и полага много грижи за благоустрояването му като европейски град. През 1905 г. честването на 50-годишната книжарска дейност на Данов се превръща в празник на българската просвета и култура, а той се радва на дълбоката признателност на своите съграждани.

С динамичния си и пълноценен живот Хр. Г. Данов увлича и учи своите сънародници да живеят

в "бързо време", защото "...на сегашното време часовете за народния живот са години...". Прозорливото му слово влиза в диалог и с нас, които също "...живеем в тока на най-бързите случаи и идеи, които са вече повлекли след себе си народите...".

Устремили се към интегриране в европейското семейство, днес, ние се явяваме следовници на идеите на възрожденеца Данов, чиято лелеяна мечта бе да изведе своя народ, равнопоставен в "модерна Европа".

Литература

Бръзицов, Хр. Български книгоиздатели. София, 1976

Данов, Хр. Г. За теб, мили роде! Пловдив, 1968

Димитров, А. Книжарят, когото наричаха министър. Пловдив, 1988

Иванова, Д. Българският периодичен печат и градивните книжовноезикови процеси през Възраждането. /Върху материал от списание "Читалище" - 1870-1875/. Плевен, 1994

"СТРАТЕГИИ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА"

Списание за водещите тенденции и приоритети на националната образователна и научна политика. В него ще намерите теоретични статии, концепции и резултати от изследвания за състоянието, тенденциите и стратегическите направления в развитието на образованието и науката; материали с практико-приложен характер, преводи от чуждестранни автори и др.

Годишен абонамент 12 лв.

Каталожен номер 1711 от каталога на "Български пощи"

"ПЪТЕВОДИТЕЛ В ИНФОРМАЦИЯТА ЗА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА"

Библиографски справочник в областта на педагогиката, природните и хуманитарните науки, теория на възпитанието, организация и управление на образованието и науката, статистически данни.

Годишен абонамент 8 лв.

Каталожен номер 1618 от каталога на "Български пощи"

В редакцията целогодишно се извършва абонамент.

Адрес на редакцията:

1113 София,

бул. "Цариградско шосе" № 125, бл. 5

тел.: 72-75-96; 73-84-37,

971-11-82 вътр. 450, 339, 307

Стратегии
на образователната
и научната политика

Пътеводител

в информацията
за образованието и науката